

OPEN MONUMENTEN DAG

13
SEP
2025

Erfgoed &
Architectuur
Gebouw(d)
om te blijven!

openmonumentendag.nl

Open Monumentendag 2025
Hardinxveld-Giessendam

Fietsroute

Stichting Cultuur in Hardinxveld-Giessendam

Open Monumentendag Hardinxveld-Giessendam – 13 september

Stichting Cultuur H-G organiseert op zaterdag 13 september

Open Monumentendag in Hardinxveld-Giessendam.

Open Monumentendag is het landelijke erfgoedweekend waarop duizenden monumenten in het land gratis de deuren openen.

Wat kan je op deze zaterdag in ons dorp verwachten?

- Fietsroute langs monumenten & historische plekken in zowel Beneden- als Boven-Hardinxveld.
- Startpunten met routebeschrijvingen: Herberg De Zwaan en partycentrum 't Hart (Boven-Hardinxveld).

Wie organiseert het?

De dag wordt gecoördineerd door het Comité Open Monumentendag (vijf vrijwilligers) onder de vlag van Stichting Cultuur H-G. De gemeente ondersteunt dit via de Maatschappelijke Agenda (MAG).

Vorig jaar zette Stichting Cultuur H-G de traditie weer op de rails. Dit jaar bouwen we daarop door met een complete dorpsroute met als extra dat u de teksten uit het boekje op de betreffende locatie, op uw smartphone kunt laten voorlezen.

Comité Open Monumentendag: Hans Biemans, Sanny Kamermans-Prins, Cora de Kok, Jaap van Houwelingen

Tip: Open Monumentendag is bedoeld om erfgoed voor iedereen toegankelijk te maken. Neem daarom gerust iemand mee die hier nog nooit aan deelnam.

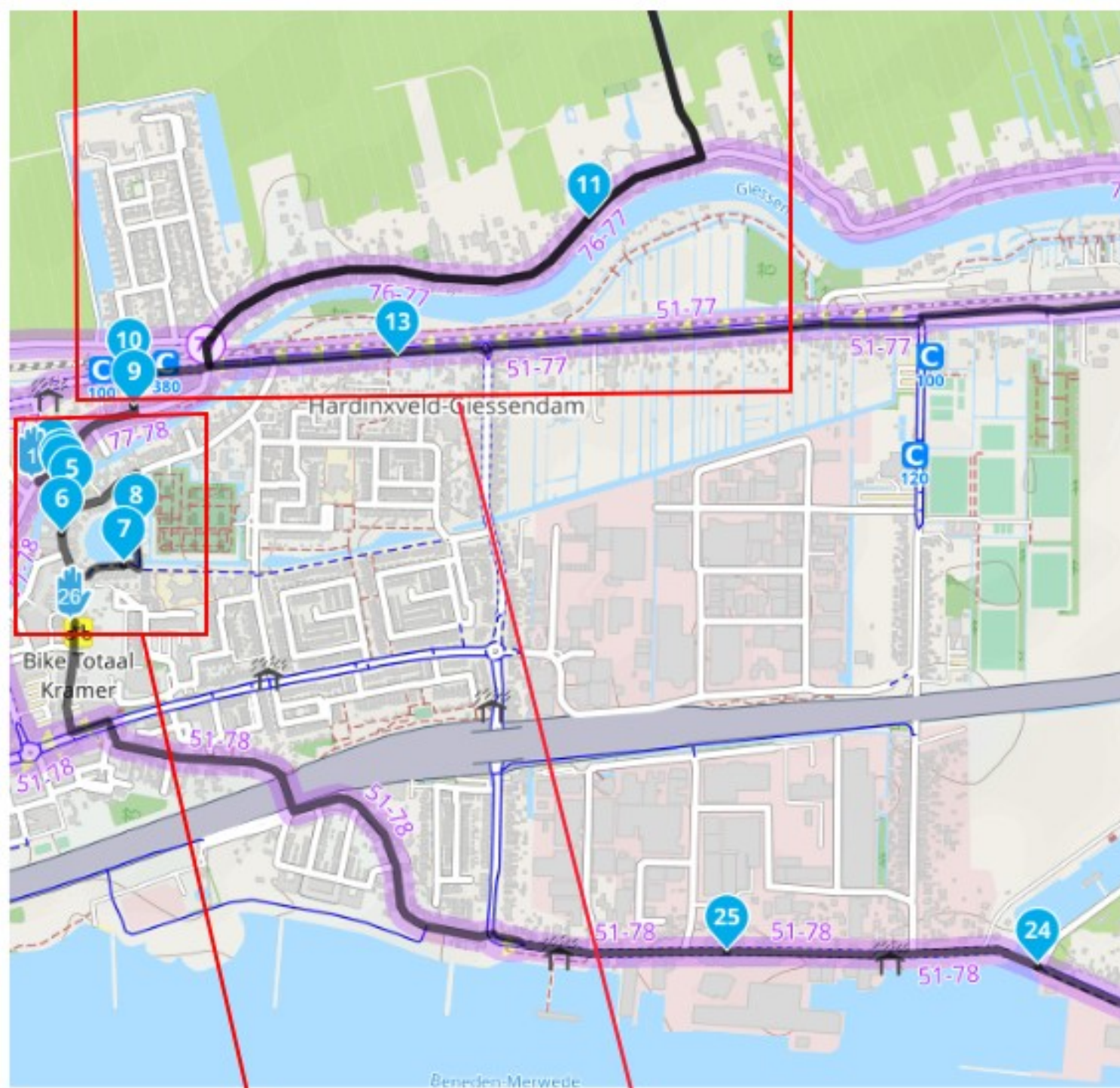
Fietsroute Open Monumentendag 2025.

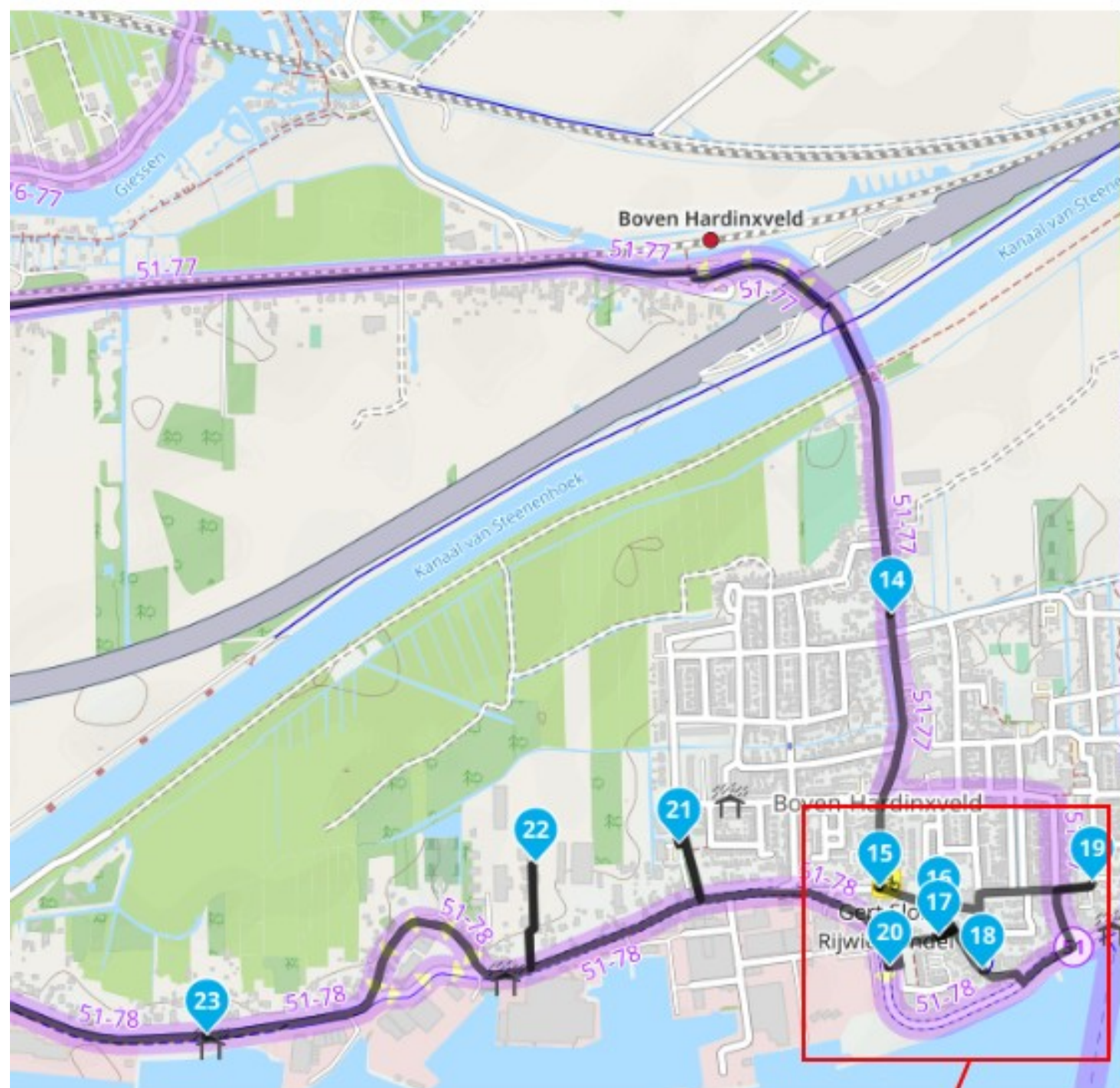
Voor alle routenummers in de beschrijving, vindt u een plaatje van een mannetje met een megafoon. Als u op dat mannetje klikt, wordt het bijbehorende verhaal aan u voorgelezen.

Op de volgende pagina treft u de routekaart voor deze fietstocht aan.
Start bij Herberg De Zwaan of bij Partycentrum 't Hart.

Routepunten

1	Buitendams 4	<i>Voormalige bakkerij</i>
2	Peulenstraat 240	<i>Herberg de Zwaan</i>
3	Nabij Peulenstraat 238B.....	<i>Grenspaal Hardinxveld-Giessendam</i>
4	Nabij Peulenstraat 247.....	<i>Damsluis</i>
5	Peulenstraat 234	<i>Oude kerk Peulenstraat</i>
6	Peulenstraat 227	<i>Voormalig Mostert bloemen</i>
7	Het Laantje 11	<i>Bloemeneiland in De Wiel</i>
8	Het Laantje 1	<i>De Koepel</i>
9	Damstraat 24	<i>Oude gemeentehuis Giessendam</i>
10	Stationsstraat 16	<i>De station van Hardinxveld-Giessendam</i>
11	Binnendams 6	<i>Museum De Koperen Knop</i>
12	Giessendamse Tiendweg 1	<i>De Tiendwegse molen</i>
13	Parallelweg 19	<i>Kweeklust</i>
14	Kon. Wilhelminalaan 107	<i>Donk Koningin Wilhelminalaan</i>
15	De Buurt 11	<i>Bombardement op de Buldersteeg</i>
16	De Buurt 37	<i>Oude postkantoor Boven-Hardinxveld</i>
17	Zalmrokerij	<i>De Rokerij</i>
18	De Buurt 73	<i>Wolterbeek</i>
19	Nabij Drijverschuit 3A	<i>Voormalig gereformeerde kerk BH</i>
20	Nabij Zalmrokerij / Palingrokerij 14	<i>HD1 Zalmschouw</i>
21	Nassastraat 6	<i>Partycentrum 't Hart</i>
22	Watertoren 6	<i>Watertoren</i>
23	Rivierdijk 473	<i>Monument Contragewicht</i>
24	Kanaaldijk Zuid 1	<i>Mr..Dr..G. Kolff gemaal</i>
25	Rivierdijk 544	<i>Utiliteitsgebouw Werf de Merwede</i>
26	Peulenstraat 185	<i>Kerk met de beelden</i>

01 Buitendams 4

We staan hier bij Buitendams 4, een bijzonder rijksmonument in Hardinxveld-Giessendam. Dit pand werd gebouwd in 1778, vlak na de grote brand van 1777 die een groot deel van Giessendam in as legde. De bouw werd destijds mogelijk gemaakt door de weduwe van Cornelis de Hoog. Haar initialen, samen met het jaartal, zijn nog steeds te zien op de gevelsteen boven in de gevel.

Aanvankelijk was dit gewoon een woonhuis, maar rond 1850 kreeg het een nieuwe bestemming als bakkerij. Wat dit pand zo bijzonder maakt, is dat veel van de originele elementen uit de 18e en 19e eeuw bewaard zijn gebleven. Denk aan de karakteristieke tuitgevel, de authentieke schuiframen met roedeverdeling, en zelfs binnen is nog veel origineel, zoals een oude toonbank en een sierlijke plank met accoladeboogmotief waaronder ooit de broden werden uitgestald.

Achter het hoofdgebouw vind je het bakkerijgedeelte waar zich vroeger de oven bevond die met hout en takken werd gestookt. In de jaren tachtig dreigde sloop, maar gelukkig werd het pand gered door Arnold de Haan, een lokale restaurateur, die met veel zorg en liefde het pand in oude luister herstelde.

Vandaag de dag is Buitendams 4 niet alleen een tastbaar stukje geschiedenis van de streek, maar ook een symbool van cultureel erfgoed en vakmanschap. Het herinnert ons aan het ambacht van vroeger én aan het belang van behoud.

02 Herberg "De Zwaan"

Een levend monument in het hart van Giessendam

Herberg "De Zwaan" vormt al sinds het begin van de 17e eeuw een herkenningspunt in het oude centrum van Giessendam. Archeologisch onderzoek wees uit dat het pand toen werd gebouwd, mogelijk op de resten van een nog oudere houten bebouwing. De oorspronkelijke herberg was vanaf het begin bedoeld als ontmoetingsplek voor reizigers, handelaren en dorpsbewoners.

In 1777 verwoestte een grote brand het centrum van het dorp, inclusief de herberg. Met gebruikmaking van de oude fundamenteën en kelder werd "De Zwaan" vrijwel direct in dezelfde vorm herbouwd. Pas rond 1840 en later in 1941 werd het pand ingrijpend aangepast aan de eisen van de tijd. Naast haar rol als herberg diende het pand in de 18e en 19e eeuw ook als locatie voor zakelijke bijeenkomsten, rechtspraak en feestelijkheden, een waar middelpunt van het dorpsleven.

In de jaren '80 dreigde sloop, maar dankzij particulier initiatief werd "De Zwaan" in 1985 gerestaureerd. Daarbij zijn originele elementen, zoals de kelder en een brandmuur, in ere hersteld. Vandaag de dag is "De Zwaan" één van de oudste gebouwen van Hardinxveld-Giessendam, met zichtbare bouwdelen die teruggaan tot de 17e eeuw, een tastbare herinnering aan het rijke verleden van het dorp.

03 Grenspaal naast de Damsluis

Zonder het altijd te beseffen loop je vast vaak langs een van de meest monumentale grenspalen die ons land rijk is. Hij staat in ons dorp aan de Peulenstraat, net ten noordoosten van het oude sluisje. Daar waar vroeger een dam in de Giessen was die Giessendam ooit zijn naam gaf. Volgens Teun Brouwer, auteur van het boek, Grenspalen in Nederland, is deze paal een van de meest monumentale in ons land. Reden genoeg om er zuinig op te zijn!

De paal markeert de historische scheiding tussen Giessendam en Neder-Hardinxveld. In 1985 werd gesuggereerd dat hij mogelijk niet op zijn oorspronkelijke plek zou staan. De enige tekst op de paal, "Hardinxveld's eynde", biedt weinig houvast. Maar een toevallige ontdekking, in het oude archief van de gemeente Hardinxveld gaf meer duidelijkheid.

In een brief uit 1766 beschrijft schout Leendert van Tetterooden aan de heer van Hardinxveld, Adriaan Pompeüs van Leyden, hoe op 23 april van dat jaar een nieuwe paal werd geplaatst. Dit gebeurde op de plek waar eerder een houten grenspaal had gestaan, in het bijzijn van lokale bestuurders. Van Tetterooden noemt het een "mooy stuk werk" en een "cierlijk ornament" voor de heerlijkheid Hardinxveld. Van Leyden liet later weten dat hij de paal graag met eigen ogen wilde zien tijdens een bezoek aan het dorp.

De hardstenen grenspaal, nu al meer dan 260 jaar oud, draagt het wapen van de voormalige gemeente Hardinxveld en de inscriptie "Hardinxveld's eynde". Aangezien er in 1766 slechts één vaste verbinding tussen beide dorpen bestond, de dam in de Giessen, lijkt het aannemelijk dat de paal sindsdien op zijn oorspronkelijke plaats staat. Een stukje tastbare geschiedenis dat het verdient om gekoesterd te worden!

04 De Damsluis.

Op dit punt in de Peulenstraat stroomt de Giessen, die traditioneel de grens vormt tussen Hardinxveld en Giessendam, onder de straat door. Aan de westkant bevindt zich de oude schutsluis. Ooit bevond zich hier een keersluis, een soort koker met afsluitbare deuren die het mogelijk maakte om, afhankelijk van de waterstanden, water in of uit te laten. Schepen konden er niet doorheen, wat betekende dat de vracht aan de ene kant van de keersluis moest worden gelost, over de dam gedragen, en aan de andere kant in een ander schip geladen moest worden. Dit overslaan van de lading vergde veel tijd en mankracht.

Bovenop de keersluis stond destijds het Sluishuis of Gemenelandshuis, waar vergaderingen van het Overwaardbestuur plaatsvonden. Kort na de vorige eeuwwisseling veranderde de situatie toen de keersluis werd omgebouwd tot schutsluis, waardoor schepen voortaan met hun lading konden doorvaren naar de Binnen-Giessen. In 1924 werd het sluishuis afgebroken, en sindsdien is de situatie zoals we die nu kennen ontstaan. Vanaf ongeveer 1950 werden ook pleziervaartuigen geschut, en tegenwoordig zijn dat de enige vaartuigen die de sluis passeren. De Hardinxveld-Giessendamse sluis is nu de enige toegang voor boten naar de Alblasserwaard.

05 Oude kerk aan de Peulenstraat

We staan hier voor een prachtig stukje historie aan de Peulenstraat 234: de Oude Kerk. Je hoort het al in de naam, dit is een gebouw met verhalen. Na de Reformatie kreeg Hardinxveld z'n eerste protestantse predikant. Voor de zondagse diensten werd toen nog gebruikgemaakt van een oude kapel, precies op de grens van Beneden-Hardinxveld en Giessendam. Maar die kapel maakte in 1698 plaats voor iets groters, een nieuwe kerk.

Die 'Nieuwe Kerk' is waarschijnlijk ontworpen door niemand minder dan George Nicolaas Itz, de stadsarchitect van Dordrecht. En hoewel het gebouw inmiddels eeuwen oud is, straalt het nog altijd in zijn neoclassicistische stijl. Eind jaren '50 kreeg de kerk een uitbreiding, vermoedelijk onder handen genomen door A. van Essen uit Voorburg, dezelfde architect die in 1947 het oude gemeentehuis ontwierp.

Binnen in de kerk is het ook genieten van vakmanschap. Het orgel dateert uit 1875, het klokkenuurwerk is van de hand van de heer Rochlitz, en buiten kun je een bijzondere zonnewijzer bewonderen die al sinds 1821 de tijd aanwijst.

De Oude Kerk behoort tot de Protestantse Kerk Nederland (PKN) en valt onder de Nederlands Hervormde Gemeente. Tussen 2020 en 2021 kreeg het gebouw een stevige onderhoudsbeurt, en in 2024 was het tijd voor de toren. Die staat er nu weer piekfijn bij, helemaal klaar voor de toekomst.

Dus stap even af, kijk omhoog, en besef: hier aan de Peulenstraat staat niet alleen een kerk, maar een levend monument van geloof, gemeenschap en vakwerk door de eeuwen heen.

06 Peulenstraat 227

Hier in de Peulenstraat staan we voor nummer 227. Een herenhuis in neorenaissancestijl. Dit gebouw werd oorspronkelijk gebouwd als woonhuis voor de familie Langeveld, een lokale aannemer. Het pand heeft een rijke geschiedenis.

De buitenzijde is grotendeels in originele staat bewaard gebleven. Je ziet de architectonische details zoals de brede overstekende goot en de fraaie tegeltableaus onder de gootlijst en de fraai vormgegeven muurankers.

Later kreeg het pand een nieuwe functie als postkantoor. Via het portiek en de wachtkamer kwam je in een ruimte met twee loketten, waar de dagelijkse gang van zaken plaatsvond. De postbestellers gingen 's ochtends vroeg aan de slag met het sorteren en stempelen van de post. Rond zes uur vertrokken ze met hun handkar naar het station om de post voor andere bestemmingen op de trein te zetten. Dit ritueel herhaalde zich 's avonds opnieuw. In het postkantoor bevond zich ook de telefooncentrale, waar telefonistes de abonnees met elkaar verbonden door middel van een zwengeltje en het inpluggen van snoertjes.

In 1973 verhuisde het postkantoor naar Buitendams, waarna het gebouw als bloemisterij in gebruik werd genomen. De tussenmuren op de benedenverdieping werden grotendeels verwijderd om een grotere winkelruimte te creëren. Tegenwoordig is de winkel verhuisd, en de benedenverdieping staat leeg, wachtend op een nieuwe bestemming.

07 Bloemeneiland

Als u hier over het water van De Wiel kijkt, ziet u het bloemeneiland. Op zaterdagavond 15 augustus 1981 werd het gereconstrueerde bloemeneiland in het midden van de Wiel geplaatst.

Rond de eeuwwisseling waren de Wiel, de Koepel en het grote huis in de Peulenstraat (voormalig Mostert Bloemen) eigendom van de familie Langeveld. Deze aannemersfamilie had recht tegenover de woning een z.g. overtuin die aan de Wiel grensde. In het midden van de Wiel dreef toentertijd een fraai eiland, opgesierd met bloemen.

Na het faillissement van de familie Langeveld in 1904 ontfermden de omwonenden van de Wiel zich over het Bloemeneiland, waarbij de vader van mejuffrouw de Geus de leiding op zich nam. Rond 1913 was het eiland in dermate slechte staat dat het is weggehaald. De heer de Geus heeft toen de vaas, die midden op het eiland stond, in veiligheid gebracht. Uiteindelijk heeft mej. De Geus de vaas geschonken aan de Historische Vereniging. Vervolgens heeft een lid van de Historische Vereniging, de heer A.A. van de Bree het plan opgevat om het bloemeneiland te reconstrueren en te schenken aan het bestuur van de Historische Vereniging. Het bestuur van de Historische Vereniging was zo verheugd met dit initiatief dat de heer Van de Bree het erelidmaatschap wegens bijzondere verdiensten kreeg opgespeld.

08 De Koepel

De strijd om het behoud van de Koepel, gelegen naast de begraafplaats aan de Kerkweg, is de basis geweest voor het ontstaan van de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam.

Aannemer Langeveld bouwde de Theekoepel op de aangekochte landerijen in de tweede helft van de 19 de eeuw naar voorbeeld van de

theekoepels bij de buitenhuizen langs de Vecht. De Koepel werd begin vorige eeuw in verschillende fases voorzien van een aangebouwd woonhuis. De gemeente Hardinxveld had in de jaren '60 de Koepel met omliggende landerijen gekocht van de familie Brouwer, die destijds in de Koepel woonde, voor de uitbreiding van de begraafplaats aan de Kerkweg. De begraafplaats werd in zuidelijke richting uitgebreid, waardoor de Koepel werd gespaard en tijdelijk in gebruik genomen als jeugdbibliotheek.

Het was 29 januari 1977 dat, via de telefoon, de heer Van der Meijden ter ore kwam, dat de Koepel op de nominatie stond om binnen afzienbare tijd gesloopt te worden. Toen heeft de heer Van der Meijden een brief gestuurd naar de gemeente Hardinxveld met het verzoek de Koepel te mogen kopen en het zelf te restaureren. Door toedoen van de rayonarchitect van de toenmalige Rijksdienst voor Monumentenzorg, de heer Botti, is de Koepel op de Rijksmonumentenlijst komen te staan en derhalve behouden voor restauratie.

Al met al heeft de strijd om het behoud van de Koepel 4 jaar geduurd. Door het vertrek van de Jeugdbibliotheek kwam de Koepel leeg te staan en mede door het verzakken van de Koepel met achterhuis, ontstaan door de ophoging van de begraafplaats, was het een bouwval geworden.

Uiteindelijk heeft de heer Van der Meijden het geheel in 1980 gekocht. De Koepel werd door de gebroeders Van der Meijden in hun vrije tijd gerestaureerd. Tot op heden woont de fam. Van der Meijden nog steeds in de Koepel.

09 Oude gemeentehuis van Giessendam

In de vroege jaren dertig voldeed het bestaande raadhuis van Giessendam niet meer aan de eisen van de groeiende bevolking van ongeveer 4.300 inwoners.

In 1938 vroeg het gemeentebestuur voorbeelden van nieuw gebouwde raadhuisontwerpen aan de Vereniging van Nederlandsche Gemeenten. Op 10 september 1938 toonde de gemeente interesse in de aankoop van een huis van oud-notaris B. Ets. De locatie was gunstig ten opzichte van het bestaande raadhuis en het station.

Voor de financiering van het nieuwe raadhuis werd een kredietaanvraag ingediend van f 21.000. Architect A. van Essen werd aangesteld en aannemer Dirk van Mameren kreeg de opdracht voor f 31.850. De bouw begon in begin 1940, met de eerste steenlegging op 21 maart 1940 door burgemeester Neijens.

De bouw kende verschillende uitdagingen, waaronder een tekort aan arbeidskrachten door de mobilisatie en strenge winters. Ondanks deze tegenslagen vorderde de bouw, waarbij jeugdige werklozen betrokken werden voor de afwerking van het interieur. Het oorspronkelijke plan om marmeren vloeren en trappen te gebruiken kon niet doorgaan door de oorlogssituatie, waardoor natuursteen werd gebruikt.

Het gemeentehuis werd in gebruik genomen in februari 1941. Een officiële opening kon door de oorlogsomstandigheden niet plaatsvinden. De burgemeester verrichtte de opening tijdens een raadsvergadering. Het gebouw, opgetrokken in Renaissancestijl, werd geprezen als een "kloek raadhuis" dat voldeed aan de eisen van licht en hygiëne.

Nadat door ruimtegebrek lange tijd een houten aanbouw in gebruik was, is het gebouw in 1988 als gemeentehuis verlaten voor een nieuw gemeentehuis aan het raadhuisplein. Daarna is het oude gemeentehuis in gebruik als kantoorruimte voor bedrijven.

10 De stations van Hardinxveld-Giessendam

(Ook het rustpunt: restaurant Kathy's voor als u in Boven-Hardinxveld bent vertrokken)

Hier sta je voor het station van Hardinxveld-Giessendam, dan hoor je misschien het vertrouwde geruis van de Merwede-Lingelijn op de achtergrond. Maar wist je dat deze spoorlijn al sinds 1884 een belangrijke levensader is voor ons dorp? Tijd voor een kleine tijdreis!

We gaan terug naar de 19e eeuw. In 1881 begonnen de voorbereidingen voor een groot project: de aanleg van de spoorlijn tussen Dordrecht en Geldermalsen. Eerst kwam er een stevige spoordijk, gevolgd door bruggen, wachterswoningen en natuurlijk de stationsgebouwen zelf. In juli 1884 was het zover: de feestelijke opening van de lijn met toespraken op elk station en wel 400 genodigden aan boord van de openingsrit. De Alblasserwaard was vanaf dat moment echt ontsloten.

Hardinxveld had toen meerdere haltes: Giessendam-Hardinxveld, Buldersteeg (nu: Boven-Hardinxveld), Giessendam-Oudekerk, de Gasfabriek en uiteraard de locatie waar we nu staan. Het station Giessendam-Hardinxveld aan de Parallelweg leek veel op het station van Sliedrecht. Het werd echter niet genoeg gebruikt en sloot al in 1927. De goederenloods bleef nog even in gebruik, onder anderen voor het bevoorraden van de melkfabriek. Helaas werd het stationsgebouw uiteindelijk in 1985 gesloopt, nét te vroeg om als monument behouden te blijven.

En dan Giessendam-Oudekerk: dat werd in 1944 tijdens de Tweede Wereldoorlog gebombardeerd door de Engelsen, die dachten dat er Duits legermaterieel werd vervoerd. In 1958 verrees hier dit gloednieuwe, moderne station, ontworpen door de bekende spoorarchitect ir. K. van der Gaast. De opvallende sculptuur op de gevel? Die is van niemand minder dan Jean Borsje, een kunstenaar uit ons eigen dorp.

In de jaren '90 kwam de 'Merwede-Lingelijn' tot leven. Een snelle, kwartierdienst tussen Dordrecht en Geldermalsen, bijna een soort metro. En met die vernieuwing kwamen er ook twee extra haltes bij: Blauwe Zoom en Boven-Hardinxveld, ongeveer waar vroeger de halte Buldersteeg lag.

11 Museum De Koperen Knop

Als u uit Hardinxveld-Giessendam komt, kent u ongetwijfeld dit museum, maar misschien heeft u nog nooit de tijd genomen om er binnen te kijken. Dit is uw kans om daar verandering in te brengen!

Museum De Koperen Knop is gevestigd in een rijksmonumentale hofstee. Oude geschriften uit 1382 vermelden al een boerderij op de grens van een te verdelen ambacht Ghysse. Waarschijnlijk was dit een vroege voorloper van de boerderij op de huidige locatie. De boerderij zoals we die nu kennen, dateert uit ongeveer 1675.

De Koperen Knop fungeert als streekmuseum voor de Alblasserwaard. In het voorhuis kunt u de historische collectie bewonderen, terwijl de moderne expositieruimte in de voormalige stal, wisselende tentoonstellingen biedt. Deze variëren van moderne kunst tot historische kleding en voorwerpen.

Het museum beschikt over een museumcafé met terras en een theetuin. In de buitenruimte vindt u de museumtuin, een oude hoepelmakerij en de smederij uit Giessen-Oudekerk die in de jaren 90 hier naartoe is verplaatst. Regelmatig worden er, zowel in de smederij als in de hoepelmakerij, demonstraties gegeven van de ambachten die er in het verleden werden uitgeoefend.

In het museum staan suppoosten klaar om u rond te leiden en alles te vertellen over de exposities en de geschiedenis van de streek.

12 Wipwatermolen, de Tiendwegsemolen

Je ziet hem al van verre trots boven het landschap uitsteken: de Tiendwegsemolen. Als u op de fiets tot aan de Tiendweg bent gekomen, kunt u als u dat wilt over de Tiendweg tot aan de molen lopen.

Dit is de allerlaatste molen die ons dorp nog rijk is. Ooit stonden er veel meer molens in ons dorp, nu is deze wipwatermolen de enige overlevende van een roemrijk verleden.

We gaan even terug in de tijd. In 1412 kreeg Arend van Gent, heer van onder andere Hardinxveld, het recht om te "molen". Dat betekende: polders drooghouden met molens, essentieel voor leven en landbouw in dit gebied. Het molenrad dat je ziet in het wapen van Giessendam verwijst naar die belangrijke rol.

In ons dorp stonden vroeger meerdere molens, ze zijn inmiddels allemaal verdwenen. Straatnamen als Spindermolen en Pauwtjesmolen in de Wielwijk herinneren ons er nog aan. De Spindermolen stond ooit aan de zuidoever van de Giessen, genoemd naar de molenaar. De Pauwtjesmolen stond nabij de spoorwegovergang naar Neerpolder. Ook stonden er in het verleden twee korenmolens in ons dorp. Stellingmolen De Hoop en de Wipkorenmolen van Langeveld. Beiden zijn in het begin van de vorige eeuw gesloopt. De Molenstraat, aan het einde van de Peulenstraat, verwijst naar de korenmolen die er ooit stond.

Maar goed, terug naar waar we nu naar kijken: de Tiendwegsemolen. Tot 1965 hield deze molen het voorste deel van de polder Giessen-Oudekerk droog. Tegenwoordig is hij eigendom van de Stichting tot Instandhouding van de Molens in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden. Dankzij een flinke restauratie in 1980 draait hij er weer vrolijk op los, een trotse herinnering aan vroeger én een monument voor de toekomst.

Zin om meer te ontdekken over het molenverleden van Hardinxveld-Giessendam? Loop dan eens binnen bij het Historisch Informatiecentrum aan de Peulenstraat 243.

13 Kweeklust

We zijn aangekomen bij een mooi woonhuis aan de Parallelweg 19. Het is gebouwd in art nouveau stijl en kenmerkt zich door zijn mansardekap. Het pand is gelegen op een ruim erf, omringd door hoge bomen en sloten, wat bijdraagt aan de serene sfeer van de omgeving.

De gevel van het huis heeft een symmetrische opzet met een vijf assige voorgevel en een verhoogde middenpartij. De fraaie voordeur in Art-Nouveau stijl is een echte blikvanger. Boven de deur bevindt zich een bijzondere gevelsteen, omrand met gele bakstenen, waarop een bloemmotief is afgebeeld. Hierop staan ook de naam van het pand en het bouwjaar 1912.

Dit huis heeft een rijke geschiedenis, het was ooit de woning van de familie Vermeer, bekend van tuinderij Kweeklust. De originele elementen van het pand zijn goed bewaard gebleven, waaronder de houten goten en fraai bewerkte houten gootklossen.

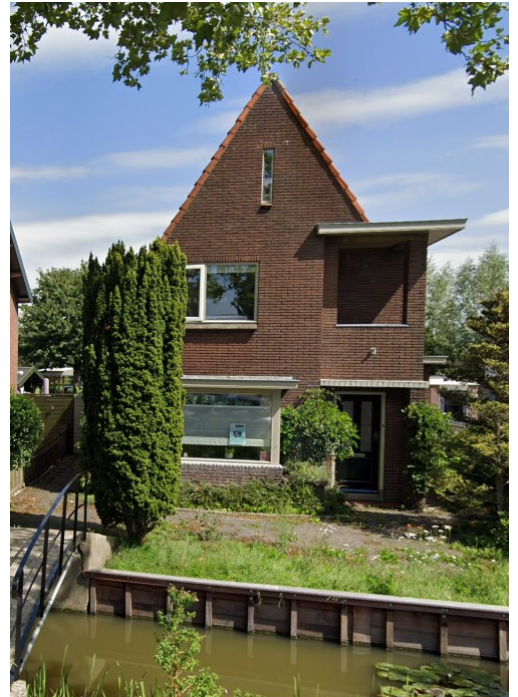
De ramen boven de voordeur en de twee bovenramen zijn voorzien van prachtig glas-in-lood, wat een extra charme aan het geheel toevoegt. In het metselwerk zijn speklagen en getoogde strekrollagen van geel metselwerk opgenomen. De ramen zijn uitgerust met blinden in de originele vormgeving, en de gecementeerde plint bevat stucdecoraties die het pand een elegante uitstraling geven.

14 Koningin Wilhelminalaan 107

Marius Donk (1893 – 1971), geboren in Giessen-Nieuwkerk, was een invloedrijke architect, vooral bekend om zijn werk in de regio Hardinxveld-Giessendam. Hij wordt vaak geprezen om zijn gedrevenheid en zijn unieke architectonische stijl. Hij combineerde elementen van de jaren 30 met moderne invloeden.

Begonnen in het aannemersbedrijf van zijn vader, begon hij een avondstudie bouwkunde in Dordrecht. Naast het werk bij zijn vader werkte hij in die tijd bij een architectenbureau in Gorinchem. Ruwweg in de jaren twintig en dertig kwam Marius als architect tot ontplooiing. Hij ontwikkelde een eigen stijl.

Donks ontwerpen zijn herkenbaar door hun verfijnde lijnen en strakke vormen. Hij heeft een aantal woningen en gebouwen ontworpen die nog steeds als iconisch worden beschouwd in de regio. Zijn stijl omvat vaak overstekken, hoeken en knipvoegen, wat zijn gebouwen een statige en eigentijdse uitstraling geeft.

Donks werk wordt nog steeds gewaardeerd en bestudeerd, en zijn ontwerpen zijn een belangrijk onderdeel van het architectonische erfgoed van de regio. De Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam houdt zich bezig met het behoud van deze geschiedenis en heeft een publicatie aan zijn werk gewijd.

Donk heeft gebouwen en woningen ontworpen waarbij je zijn ontwikkeling in stijlen kunt ontdekken. Zo zijn de pastorie naast de kerk op de Dam en het gemeentehuis plus ambtswoning in Giessenburg van zijn hand. Het meest herkenbaar voor zijn stijl zijn de woningen zoals de woning waarvoor u nu staat. Er zijn diverse woningen in Hardinxveld-Giessendam die door hem zijn ontworpen. Deze woningen zijn vaak een voorbeeld van de architectonische trends van zijn tijd.

Marius Donk blijft een belangrijke figuur in de architectuurgeschiedenis van Hardinxveld-Giessendam en zijn werk heeft een blijvende impact gehad op de esthetiek en het karakter van de regio. Nu je zijn bouwstijl hier ziet, zal je deze zeker in andere woningen in ons dorp herkennen.

in blauw de getroffen panden

15 Bombardement op de Buldersteeg

Op 1 januari 1945 vond er een tragisch bombardement plaats op de Koningin Wilhelminalaan, destijds bekend als de Buldersteeg, in Boven Hardinxveld. Deze gebeurtenis, die rond 9 uur 's ochtends plaatsvond, werd veroorzaakt door Duitse bommenwerpers die hun bommen lieten vallen om gewicht te besparen, zonder te weten waar ze terechtkwamen. Het resultaat was verwoestend: 11 mensen, waaronder kinderen, verloren het leven en 8 huizen werden verwoest.

Een van de overlevenden, de 4-jarige Marcus de Kok, kroop onder een tafel en overleefde, terwijl zijn moeder en broers en zussen omkwamen. Een ander meisje ontsnapte aan de dood en vertelde veel later haar verhaal in een DVD over het bombardement. De families die getroffen werden, zoals de familie Netten en de familie Haas-Stam, hebben hun leven verloren in deze fatale gebeurtenis.

De slachtoffers werden op 8 januari begraven op het kerkhof aan de Rivierdijk, waar de families tijdens de begrafenis dekking moesten zoeken voor de bombardementen op de nabijgelegen scheepswerf. Jarenlang werd er weinig aandacht besteed aan deze tragedie, mogelijk omdat de slachtoffers het verleden wilden vergeten of omdat de focus lag op de wederopbouw van Nederland.

Tegenwoordig is er meer aandacht voor de verhalen van de oorlog en de overlevenden. Dit jaar vieren we de 80-jarige bevrijding met evenementen en lezingen. Tijdens uw fietstocht passeert u straks de begraafplaats Het Kromme Gat, waar de slachtoffers van het bombardement begraven liggen.

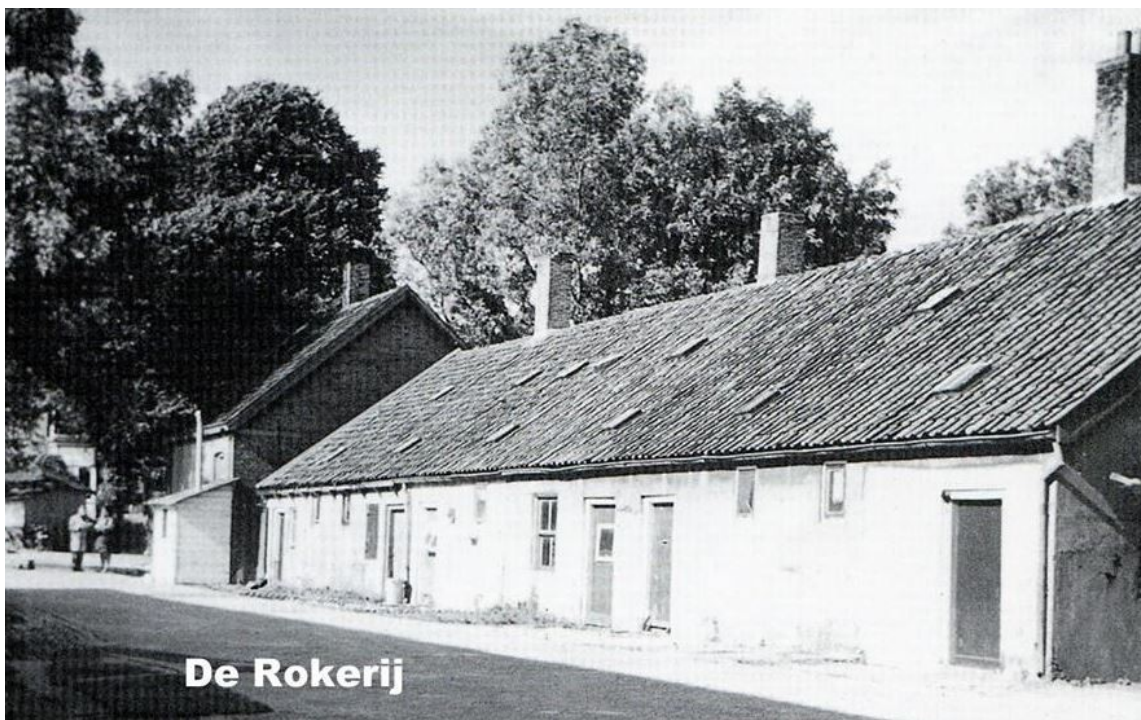

16 De Buurt 37

De Buurt 37 heeft een geschiedenis die teruggaat tot 1928 toen het werd opgericht als hulppostkantoor. In die tijd werd besloten om, gezien de groeiende bevolking, een nieuw woonhuis te bouwen voor de heer Koen Borhé, dat verbonden zou zijn met een klein postkantoor. Dit postkantoor bevond zich aan de linkerkant van het pand en had een bescheiden oppervlakte van ongeveer 15 m², waar in het gangetje plaats was voor zo'n zes personen.

Koen Borhé zelf bediende het loket tot 1946, waarna zijn zoon Gerrit hem opvolgde. In datzelfde jaar werden er drie telefonistes in wisseldienst aangesteld. Druk zullen ze het niet hebben gehad, in 1958 waren er slechts 150 aansluitingen. Dit leidde tot de beslissing om het telefoonnet samen te voegen met dat van Neder-Hardinxveld. Het postkantoor kon de groei van het dorp niet bijbenen, en in 1968 werd er een nieuw postkantoor geopend in de Rembrandtstraat, waardoor het oude pand te koop kwam te staan.

Na de sluiting als postkantoor onderging De Buurt 37 een transformatie en werd het omgebouwd tot slijterij, wat het gebouw een nieuwe economische functie gaf. Tegenwoordig is De Buurt 37 een woonhuis, wat een mooi voorbeeld is van hoe gebouwen zich kunnen aanpassen aan de veranderende behoeften van de gemeenschap.

De Rokerij

17 De Rokerij

De geschiedenis van De Rokerij in Boven-Hardinxveld is diep geworteld in de visserijtraditie langs de Merwede. Al eeuwenlang werd er in deze regio gevestigd op diverse soorten vis, waaronder zalm, paling en steur. De steur, die tot wel 6 meter lang en 400 kilogram zwaar kon worden, is helaas uitgestorven met de laatste vangst op 26 juni 1952.

De visserij leidde tot de bouw van schepen, de zogenaamde drijverschuiten, die aanvankelijk van hout en later van ijzer werden vervaardigd. De vis werd gevangen met netten, bekend als "de zegen", en de groeiende visserijsector resulteerde in de oprichting van rokerijen, afslagplaatsen, ijshokken en touwslagerijen. In 1815 waren er al minstens vijf rokerijen in de regio, waaronder een op het terrein van de huidige nieuwe Rokerij. Op het terrein stonden eenvoudige huisjes waarvan de bewoners zich naast het vissen en roken van de vis bezig hielden met andere aan de visserij gerelateerde werkzaamheden.

De locatie van de visafslag, waar we straks ook langs komen, lag in het begin van de vorige eeuw, tussen de bierbrouwerij van de familie Peerebolt en café De Drie Snoeken en was beroemd om de aanvoer van steur. Helaas zijn alle historische panden op de Rokerij inmiddels verdwenen, en na de aanleg van een nieuwe dijk in 1995 is de verbinding met de visvangst en de rivier definitief verloren gegaan.

Tegenwoordig is de nieuwe Rokerij een woongebied met appartementen en eengezinswoningen.

18 De Buurt 73

Hier staan we bij De Buurt 73 een historisch gebouw met een sierlijk gemetselde topgevel. Aan de ramen en de zijgevel op dijkniveau kan je duidelijk zien dat er door de jaren heen flink is verbouwd om het aan de eisen van gebruik te laten voldoen. Het pand dateert uit 1726 en is daarmee het oudste nog bestaande gebouw in Boven-Hardinxveld. Het herbergt een mooi verhaal uit de lokale geschiedenis.

Ooit was dit de levendige kern van de visserij in het dorp. Wat nu bekend staat als De Buurt 37, was rond 1850 café 'De Vriendschap'. Dit café fungeerde niet alleen als ontmoetingsplek voor de visserij-gemeenschap, maar ook als veerhuis. Aan de gevel van het pand hing ooit de koperen bel van de visafslag. De bel waarschuwde iedereen wanneer er verse vis te koop was. In die tijd werd het café gerund door kastelein De Laar, gevolgd door andere bekende namen zoals De Roon, De Rover en Versluis. In 1926 sloot De Vriendschap zijn deuren als café en kreeg het gebouw een andere bestemming. De aan de visserij gerelateerde activiteiten verhuisden naar het nabijgelegen café De Drie Snoeken. Aan de oostzijde daarvan werd een luifel gebouwd waaronder de afslager droog bleef tijdens zijn werk. In het midden stond een bank van ongeveer een meter breed waarop soms wel 30 of 40 zalmen lagen uitgestald.

Later werd het pand omgevormd tot een drogisterij. Tegenwoordig is het een woonhuis, verborgen tussen andere woningen, maar het blijft doordrenkt van herinneringen aan het verleden.

19 Voormalige Gereformeerde kerk van Boven-Hardinxveld.

Welkom bij de voormalige Gereformeerde Kerk van Boven-Hardinxveld, een gebouw met een geschiedenis die teruggaat tot de 19e eeuw. In 1855 werd er in de omliggende dorpen een geldinzamelingsactie gestart om de oprichting van een gereformeerde kerk in ons dorp mogelijk te maken.

Zes jaar later, in 1861, werd de eerste steen gelegd. Dit markeerde het begin van een nieuw hoofdstuk voor de gereformeerde gemeente. Het gebouw heeft jarenlang dienst gedaan als thuisbasis, waar mensen samenkwamen voor diensten, vieringen en andere belangrijke gebeurtenissen in hun leven.

Echter, in 1946 werd de situatie zorgwekkend. Een commissie werd opgericht om het achterstallige onderhoud van het gebouw aan te pakken. De conclusie was: als er geen oplossing werd gevonden, zou het gebouw binnen vijf tot zes jaar kunnen instorten. Dit leidde in dat hetzelfde jaar nog tot het instellen van een commissie, met als doel het benodigde bedrag te verzamelen voor de bouw van een nieuwe kerk.

Toch zou het nog tot 1962 duren voordat de eerste paal werd geslagen voor de nieuw te bouwen kerk aan de Jan Steenstraat.

Het oude kerkgebouw kreeg in de jaren '80 een nieuwe bestemming en werd omgebouwd tot een woonhuis. Ondanks de recente vernieuwingen zijn de originele bouwvorm en karakteristieke elementen goed bewaard gebleven. Dit maakt het gebouw tot een uniek stukje erfgoed in onze dorpsgeschiedenis.

Een bijzonder aspect van dit gebouw is dat het ook dienst heeft gedaan als zondagschool. Dit is te zien aan de vele inscripties die de jeugd destijds in de bakstenen heeft nagelaten. Achter het hek bij de entree aan de Drijverschuit kan je deze inscripties goed herkennen. Ze vertellen ons niet alleen over de geschiedenis van het gebouw, maar ook over de kinderen die hier hun eerste stappen in het geloof zetten.

20 Monument voor de Riviervisserij – Zalmschouw HD1

Langs de Rivierdijk in Boven-Hardinxveld, bij de nieuwe wijk De Rokerij, ligt de gerestaureerde zalmschouw HD1. Een tastbaar eerbetoon aan de rijke geschiedenis van de riviervisserij in deze regio. Rond 1900 was Boven-Hardinxveld een belangrijk centrum voor de zalmvisserij, met meer dan zestig van dit soort schepjes actief op de Merwede. De HD1, gebouwd rond 1905, is een van de overgebleven exemplaren en symboliseert het harde leven van de vissers die destijds wekenlang op de rivier verbleven.

De huidige locatie van de HD1 is zorgvuldig gekozen, op het terrein waar vroeger een zalmrokerij en visafslag te vinden waren. De Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam heeft, samen met vrijwilligers en lokale partners, het schip volledig gerestaureerd en geplaatst op deze speciaal ingerichte plek. Een informatiebord naast de schouw vertelt meer over de geschiedenis van de riviervisserij en de betekenis van dit monument.

Het is een monument om even stil te staan bij het verleden van Boven-Hardinxveld en de mensen die leefden van de rivier. De HD1 is niet alleen een monument, maar ook een symbool van gemeenschapszin en het belang van cultureel erfgoed.

21 Partycentrum 't Hart

Aan de Nassaustraart nummer 6 vindt u een gebouw dat misschien niet direct aansluit bij de andere objecten van de monumentenroute. Dit pand, dat dateert uit 1971, heeft geen historische waarde in de traditionele zin. Ooit gebouwd als dorpshuis, fungeert het nu al enkele jaren als partycentrum. De huidige eigenaar en uitbater spant zich echter in om het gebouw weer als een echt dorpshuis te laten functioneren.

Vandaag is dit één van de twee startpunten van onze Open Monumentendag fietstocht. Als u uw avontuur bij Herberg de Zwaan bent begonnen, is dit een perfect rustpunt om uw consumptiebon te gebruiken.

22 Watertoren Boven-Hardinxveld Monument op hoogte

Op deze plaats, aan de binnenkant van de dijk prijkt de karakteristieke watertoren, een herkenningspunt dat al sinds 1928 het silhouet van het dorp markeert. Met een hoogte van ruim 35 meter diende de toren jarenlang als essentieel onderdeel van de watervoorziening in de regio. Binnenin bevond zich een waterreservoir van 100 m³ dat, dankzij de zwaartekracht, waterdruk leverde aan de omliggende woningen en bedrijven.

De watertoren is ontworpen door architect A. Hoogendoorn en uitgevoerd in de stijl van het functionalisme, met strakke lijnen en een robuust uiterlijk.

In een tijd waarin stromend water nog niet vanzelfsprekend was, vormde de toren een technisch hoogstandje.

Hoewel de toren sinds 1994 buiten gebruik is, is hij op particulier initiatief als industrieel erfgoed behouden gebleven. De watertoren is erkend als rijksmonument en staat geregistreerd onder monumentnummer 512954. Er zijn plannen geweest om hem te herbestemmen, bijvoorbeeld tot woning of uitkijkpunt, maar vooralsnog blijft hij gesloten voor publiek.

23 Monument Contragewicht

Het contragewicht dat langs de Rivierdijk in Hardinxveld-Giessendam is geplaatst, is een maritiem monument dat de rijke scheepsbouw-geschiedenis van de regio herdenkt. Dit contragewicht, dat oorspronkelijk deel uitmaakte van een torenkraan van de Merwede Shipyard, werd in de jaren '70 van de vorige eeuw beschadigd tijdens een storm en is sindsdien een symbool van de lokale maritieme industrie.

Na een langdurig vergunningentraject en samenwerking met lokale ondernemers en studenten van BouwMensen Zuid-Holland, is het contragewicht hersteld en omgevormd tot een monument. Op 21 maart 2025 werd het monument officieel gedoopt door Wouter Kolff, de Commissaris van de Koning in Zuid-Holland. Tijdens de ceremonie werd benadrukt hoe belangrijk de maritieme sector is voor de identiteit van Hardinxveld-Giessendam.

Het monument staat nu aan de buitenzijde van de dijk, ter hoogte van Rivierdijk 580, en dient als een herkenningspunt voor zowel inwoners als bezoekers. Het herinnert aan de rijke geschiedenis van de scheepsbouw in de regio en de samenwerking tussen verschillende partijen om dit erfgoed te behouden. Het contragewicht is daarmee niet alleen een eerbetoon aan het verleden, maar ook een inspiratie voor de toekomst.

24 Gemaal Mr. Dr. G. Kolff

Aan de Kanaaldijk Zuid, precies op de grens tussen Boven- en Neder-Hardinxveld, ligt het Gemaal Mr. Dr. G. Kolff. Dit gemaal werd gebouwd tussen 1940 en 1945 en kwam in plaats van het oude stoomgemaal dat sinds 1863 het water uit de Linge via het Kanaal van Steenenhoek naar de Beneden Merwede loosde. Dat stoomgemaal was destijds een technische vooruitgang, maar voldeed na tientallen jaren niet meer aan de eisen van moderne waterbeheersing.

Het Kolff-gemaal is vernoemd naar de toenmalige watergraaf en werd uiteindelijk, vertraagd door de oorlog, op 31 oktober 1945 in gebruik genomen. Het beschikt over drie krachtige schroefpompen, oorspronkelijk aangedreven door Stork-Hesselman dieselmotoren en later vervangen door Caterpillar-motoren, met een capaciteit van ongeveer 4000 m³ per minuut.

Het gebouw is grotendeels van gewapend beton en is nu een gemeentelijk monument. Op het terrein zijn ook een spui- en schutsluis te vinden, waarmee het een belangrijk knooppunt is voor het regionale waterbeheer. Bij speciale gelegenheden is het gemaal soms van binnen te bezichtigen. Momenteel wordt er gewerkt aan de pompen waardoor openstelling niet mogelijk is.

25 Het utiliteitsgebouw van Werf De Merwede

We staan hier aan de Rivierdijk 586, oog in oog met een bijzonder stuk industrieel erfgoed, het voormalige utiliteitsgebouw van Werf De Merwede. Je zou het haast voorbijfietsen, maar schijn bedriegt, achter deze gevel schuilt een rijke geschiedenis van hard werken, innovatie en kunstzinnige details.

Na de Tweede Wereldoorlog groeide de werf uit zijn jasje. Er was dringend behoefte aan extra ruimte voor een magazijn, kantine en bedrijfswoningen. In 1956 werd daarom deze locatie gekocht aan de binnenzijde van de dijk, en architect P.M. van de Pol uit Vlaardingen kreeg de opdracht een functioneel maar degelijk gebouw te ontwerpen.

Het gebouw biedt plek aan twee dienstwoningen, waarvan één bestemd was voor de chauffeur van de werf, een man die niet alleen reed, maar ook de auto's piekfijn in orde hield.

Op de tweede verdieping is het gebouw door middel van een loopbrug verbonden met de aan de overzijde van de weg gelegen werf. Dit handigheidje zie je zelden maar het verkortte de tijd die nodig was om vanuit de kantoren naar de werf te lopen aanzienlijk.

Maar het meest verrassende bevindt zich binnen. Op de eerste verdieping, waar de kantine is, ontdek je een imposant wandsculptuur van marmerstrips, 5,5 meter breed, gemaakt door kunstenaar Peter Zwart (1911–2000) uit Laren. Een kunstwerk op een plek waar je het niet verwacht. Een moment van rust te midden van een bedrijvige werkomgeving.

En wie de hoofdingang binnenstapt, wordt verwelkomd door nóg een bijzonder kunstwerk. Dit werk is in 1977 cadeau gedaan door het personeel, ter ere van het 75-jarig bestaan van de werf. Het is ontworpen door Theo Jansen en tot leven gebracht door de glasfabriek in Leerdam. Een schitterend voorbeeld van vakmanschap en verbondenheid. Tegenwoordig heeft het gebouw een nieuwe bestemming. Het is nu eigendom van scheepswerf Neptune en doet dienst als kantoorruimte.

26 Kerk met de Beelden Peulenstraat 185

Welkom bij de Kerk met de Beelden. Deze kerk, officieel geopend op 18 maart 1958, heeft een rijke geschiedenis die teruggaat tot 1913, toen de Protestantenvond hier zijn oorsprong vond. Oorspronkelijk was dit de locatie van een werkliedenvereniging met de prachtige naam 'Helpt Elkander'.

De kerk is niet alleen een plek van samenkomst, maar ook een monument van de lokale geschiedenis. Vroeger stonden hier aan de Peulenstraat een kruidenierswinkel en een radiozaak. De huidige kerkruimte is het resultaat van een gezamenlijke inspanning in de jaren '50, toen de gemeenschap besloot om de drie panden aan de Peulenstraat samen te voegen tot één kerkruimte. Dit werd gezien als een kroon op het werk van de oprichters van de geloofsgemeenschap.

Wat deze kerk echt uniek maakt, zijn de drie plastieken aan de gevel, ontworpen door kunstenaar Aart van Bennekum. Deze beelden, die Elia, de verloren zoon en de Samaritaanse vrouw uitbeelden, symboliseren de zoektocht naar een bron van leven en inspiratie. De kerk is daarmee niet alleen een gebouw, maar ook een plek waar mensen samenkomen om te reflecteren, te verbinden en elkaar te ondersteunen.

De Kerk met de Beelden heeft jarenlang een thuis geboden aan velen. Het is een plek van vreugde en verdriet, van rouw en trouw, waar de waarden van 'Helpt Elkander' steeds centraal stonden.

Helaas is het tijd voor een nieuw hoofdstuk. De gemeenschap zal binnenkort verhuizen. De Kerk met de Beelden zal altijd een bijzondere herinnering in ons hart behouden.

Stichting Cultuur in Hardinxveld-Giessendam

Secretariaat:
info@cultuurhg.nl

Mogelijk gemaakt door:

Gebroeders Blokland
Samen in ontwikkeling en bouw

